

CZU:811.135.1'42

ORCID:0000-0003-2571-2701

Mihaela ENIUniversitatea de Stat din Moldova
(Chișinău)**STRUCTURI INFORMAȚIONALE
ÎN ORGANIZAREA DISCURSULUI****Informational structures in the organization of the discourse**

Abstract: We start, in this article, from the idea that the discourse, produced within an act of communication, implies the reporting to a reference level and the reporting to a certain context of the statement that it is seen as a physical, temporal, social, cultural, psychological or cognitive space. After the designation by means of the language of an event, a state of affairs in reality, relative to spatial contextualisation of information presented in the speech, it is a level of organization referential information encoded in the structure of the statement (and speech). Level that we intend to analyze.

Keywords: discourse, informational level, theme, rhyme, communicative segmentation.

Rezumat: Pornim, în articolul de față, de la ideea că discursul, produs în cadrul unui act de comunicare, implică, pe de o parte, raportarea la un nivel de referință, și, pe de altă parte, raportarea la un anumit context al enunțării ce este văzut ca spațiu fizic, temporal, social, cultural, psihologic sau cognitiv. În urma desemnării prin mijloace de limbă a unui eveniment, a unei stări de lucruri din realitate, relaționată la contextualizarea spațială a informației prezentată în cadrul discursului, se constituie un nivel al organizării informației codificate la nivelul structurii referențiale a enunțului (și discursului). Nivel pe care ne propunem să-l analizăm.

Cuvinte-cheie: discurs, nivel informațional, temă, remă, segmentare comunicativă.

Noțiune abordată tot mai frecvent în lucrările de limbă, științe sociale sau culturale, discursul a devenit o preocupare importantă a lingvisticii contemporane, acesta aflându-se în atenția mai multor cercetători de semantică, organizarea textului, stilistică, retorică etc. Tratatate din perspective diferite – semiotică, pragmatică, comunicativă, organizarea și structura discursului constituie subiecte discutate în diferite interpretări și aspecte în rândul lingviștilor, aceștia împărțind opinii uneori contradictorii.

Unii lingviști, analiști de discurs, consideră necesar a introduce în rechizitoriul noțional de specialitate o nouă unitate lingvistică – *discursul*, după modelul celor de tipul *foneme*, *morfeme* și *frază*. Aceștia susțin că discursul este o entitate cu caracteristici proprii, care nu se reduce la unitățile (frazе sau enunțuri)

ce îl formează. În limbă, postulează ei, discursul se afirmă ca unitate independentă, cu o structură și organizare diferită; analogic modului în care se poate afirma că și fraza are o structură proprie pe care o studiază sintaxa, la fel și discursul ar trebui să fie studiat în cadrul unui compartiment aparte al lingvisticii, ce ar ține de analiza discursului.

Conform opiniei altor cercetători, Anne Reboul, Jacques Moeschler (2001, p. 187), dacă analiza de discurs ar reuși să dovedească existența unor structuri pentru discurs care să aibă aceleași caracteristici ca și structurile sintactice, atunci, la fel ca și sintaxa, analiza de discurs ar ține de știința limbii, dar nu de pragmatica lingvistică, așa cum încercăm noi să caracterizăm discursul.

Astfel, Anne Reboul și Jacques Moeschler nu consideră discursul ca unitate, considerând că acesta nu poate fi pus în aceeași linie cu fonemul, morfemul și fraza, altfel spus, nu împart opinia că discursului i se aplică reguli lingvistice. Pe de altă parte, acești cercetători nu îl consideră nici fenomen lingvistic, de aceea ei nu cred că poate fi redus la frazele care îl compun. Ei consideră că discursul este un fenomen ce se poate încadra în pragmatica lingvistică și care poate fi redus la enunțurile care îl alcătuiesc. Autorii subliniază, în context, distincția majoră între frază și enunț: dacă fonemul, morfemul și fraza sunt unități lingvistice, atunci enunțul este o unitate a pragmaticii lingvistice. Astfel, în accepția respectivilor lingviști, discursul reprezintă secvența de enunțuri care îl compun (Reboul, Moeschler, 2010, p. 14). În această ordine de idei, făcând referință la unitățile de organizare a enunțului/textului considerate la nivel pragmalingvistic, ținem să menționăm **structura informațională a enunțului/textului**.

Alături de nivelul structurii referențiale și nivelul structurii predicative, în opinia cercetătorilor, nivelul structurii informaționale al enunțului reprezintă un strat de semnificație cu o puternică ancorare contextuală. În funcție de un context, care este determinat de mai mulți factori și în funcție de scopul urmărit de vorbitor, în fiecare situație concretă de comunicare, în cadrul enunțului vom distinge:

a. o secvență care este purtătoarea informației cunoscute, cea care constituie punctul de pornire al comunicării (Tema);

b. o secvență care este purtătoarea informației noi, necunoscute și este, de fapt, partea de enunț datorită căreia are loc formularea enunțului ca atare (Rema).

Tema este una dintre noțiunile de bază utilizate pentru a descrie nivelul structurii informaționale a enunțului. Cu toate acestea, în literatura de specialitate, termenul are diferite interpretări și definiții. În DSL tema este definită drept partea de enunț purtătoare a informației vechi, date, cunoscute. Delimitarea temei dintr-un conținut, consideră autorii, nu se bazează pe criterii strict semantice, pornindu-se, în general, de la un anumit mod de referință. Elementul care servește ca bază pentru identificarea temei enunțului este de natură extralingvistică. Acest fapt a permis să se afirme că tema derivă din fondul de cunoștințe comune a interlocutorilor. Așadar, tema reprezintă constituentul care transmite o informație cunoscută, funcționând ca punct de plecare al comunicării. Tema ar putea fi definită și drept punctul de plecare

al discursului, adică ceea ce este vorba în discurs, informația cunoscută actualizată, susține Maria Manoliu Manea (1993, p. 139) sau, conform altor opinii, este expresia folosită de locutor pentru evidențierea a ceea ce el pune în centrul enunțului său, subiectul tematic.

Rema este definită raportându-se la temă, fiind partea de enunț care adaugă o informație nouă la ceea ce, pornind de la contextul de comunicare, este deja cunoscut. Rema se definește prin următoarele trăsături (Bărbuță, 2012, p. 105):

- este ceea ce se adaugă la informația exprimată prin intermediul temei;
- comunică o informație nouă, necunoscută;
- constituie centrul semantic centrul informațional al enunțului, care are rolul de a adăuga o informație nouă, ceea ce contribuie la avansarea comunicării;
- reprezintă constituintul cu cel mai înalt grad de dinamism comunicațional;

Modelul structural bazat pe *temă* versus *remă* este interpretat drept o modalitate de a introduce o unitate comunicativă nouă în context, o marcă a legăturii propoziție-text și de aici vine realizarea funcției compozițional-sintactice a propoziției, aceasta constituind, la rândul ei, un punct de plecare pentru lingvistica textului, o abordare a enunțului din perspectiva relației enunțator-receptor, emițătorul fiind cel care dispune de informație nouă pe care o comunică receptorului (Varzari, 2006, p. 15).

Segmentarea temă-remă este o categorie care reflectă funcționarea enunțului în situații reale de comunicare și constituie aspectul în cel mai direct mod legat de funcția comunicativă a enunțului. Segmentarea comunicativă a enunțului este o categorie determinată în cea mai mare măsură de context, contextul fiind responsabil de informația veche, cunoscută din structura enunțului. Astfel, putem vorbi despre temă și remă în structura unui enunț dacă ea este văzută ca un element al unui context situațional, în enunțurile izolate, luate în afara unui context, nu putem identifica cu exactitate tema și rema. Prin context, într-un sens larg, se înțelege nu numai poziția enunțului în cadrul situației în care are loc conversația. Situația de comunicare în care este utilizat enunțul este considerată ca unul dintre cele mai importante mijloace de actualizarea valorilor pragmatice ale enunțului (Hîncu, 2009). Contextul determină în cea mai mare măsură actul de constituire a nivelului structurii informaționale.

Pentru o bună organizare a unui discurs segmentarea comunicativă nu poate fi tratată doar în cadrul enunțului sau al frazei. Astfel, pentru o examinare mai detaliată a legăturilor structural-informaționale, stabilite între componentele enunțului, este necesar ca analiza segmentării temă-remă să fie aplicată atât la nivel local, adică la nivelul propozițiilor, cât și la nivel global, al întregului text. La nivel transfrastic între componentele unui text se stabilesc relații de natură pragmatică, iar prin segmentarea temă-remă se realizează repartizarea coerentă a informațiilor din enunț, fapt care asigură, pe de o parte, coerența informațională și, pe de alta, progresia tematică a discursului. Coerența textului este determinată și de

ordinea ideilor expuse în discurs. Mai mulți cercetători au remarcat faptul că teoria segmentării comunicative este o bază importantă pentru cercetările în domeniul teoriei textului, întrucât trecerea de la un enunț la altul reprezintă mecanismul care asigură avansarea informațională a textului în ansamblul său.

Categoria de bază cu care se operează în studiul structurii informaționale la nivelul textului este dinamismul comunicațional sau progresia tematică. Organizarea informațională are la bază următoarele două principii:

- principiul reluării informației sau principiul continuității tematice;
- principiul progresiei informaționale (proprietatea textului de a furniza pe lângă informația veche, cunoscută, și o anumită cantitate de informație nouă);

Astfel, pentru organizarea corectă a unui text este necesar ca în cadrul lui, la fel și în cadrul fiecărui enunț, să aibă loc o trecere de la o informație veche către o informație nouă. Numai în acest caz textul poate fi coerent și poate să prezinte interes pentru destinatar.

Modelul genevez de analiză a discursului emite ipoteza că structura discursului este semnalată de un ansamblu de mărci lingvistice:

- marcherii de funcții ilocuționare (ca verbele performative, mărcile de limbaj indirect sau chiar turnurile sintactice);
- marcherii de funcții interactive, precum marcherii de structurare a conversației (bun, păi, atunci, iată), care semnalează la ce nivel de textualizare se situează enunțul tratat, și conectorii interactivi care introduc fie un constituenț principal, fie un constituenț subordonat;

Funcția principală a unui conector este de a semnaliza structura discursului și de a indica funcția actului în care apare. Conectorii sunt marcheri de funcții interactive nu doar pentru că semnalează structura discursului, ci în primul rând pentru că însăși ideea de structură a discursului este indicată de un ansamblu de mărci lingvistice, printre care și conectorii.

Nivelul structurii informaționale se deosebește de celelalte nivele ale enunțului anume prin faptul că folosește mărci lingvistice proprii pentru a codifica unitățile sale. Pentru marcarea celor două funcții pragmatice, mijloacele specifice sunt clasificate în: mijloace sintactice, lexico-sintactice, lexico-gramaticale și fonetice. Nivelul structurii informaționale reprezintă o modalitate de structurare a enunțului/textului în care se regăsește raportul dintre conținut și ansamblul de factori care constituie contextul comunicativ. Astfel, distincția temă-remă nu poate fi realizată decât în cadrul unui context bine determinat, deci, delimitarea la nivelul structurii informaționale al enunțului/textului a secvenței tematice și a secvenței rematice se face în funcție de anumiți factori contextuali specifici fiecărei situații de comunicare.

În concluzie, putem menționa că cercetătorii nu au ajuns la un numitor comun în ceea ce privește structura și organizarea discursului. Considerăm necesar a menționa că nu s-a stabilit o structură proprie discursului ca unitate, alături de foneme, morfeme și frază. Discursul rămâne a fi interpretat ca fenomen pragmatic care poate fi redus la enunțurile care îl compun.

Referințe bibliografice:

1. BĂRBUȚĂ, Ion. *Structura pragmasemantică a enunțului în limba română*. Chișinău: Institutul de Filologie al AȘM, 2012.
2. HÎNCU, Iulia. *Segmentarea comunicativă a enunțului în limba română*. Teză de doctor în filologie, Chișinău, 2009.
3. MANOLIU MANEA, Maria. *Gramatică, pragmasemantică și discurs*. București: Litera, 1994.
4. REBOUL, Anne, MOESCHELER, Jacques. *Pragmatica azi. O nouă știință a comunicării*. Cluj: Echinocțiu, 2001.
5. REBOUL, Anne, MOESCHELER, Jacques. *Pragmatica discursului. De la interpretarea enunțului la interpretarea discursului*. Iași: Institutul European, 2010.
6. VARZARI, Elena. *Studiu asupra topicii cronicilor românești din secolele XVII-XVIII*. Chișinău: CEP USM, 2006.